

‘De hoop is een klein meisje van niks...’

Jubilate, Parijs 15 mei 2011

‘De toestand is hopeloos, maar niet ernstig’. Zo wordt het wel eens gezegd door vrolijke zwartkijkers. Maar het lijkt een beetje de kijk van ons allemaal te worden, in deze tijd. We zien er werkelijk geen gat meer in, maar we kunnen niet anders dan doorploeteren – dus laten we er maar een grapje over maken. Dat is de tijdgeest van vandaag. Het is om te lachen omdat het om te huilen is.

We leven in cynische tijden. Idealistische maatschappelijke bewegingen en partijen in de politiek die dromen van een betere wereld leggen het af tegen de realisten en conservatieven, die uitgaan van het slechte in de mens en ons oproepen ons daar tegen willen wapenen. Desnoods met geweld.. Dit is geen tijd meer voor dromers en wereldverbeteraars. Sommigen markeren 09/11 als het omslagpunt waar het Westen zijn naïeve geloof in de vooruitgang verloor. Het kwaad belichaamd in de extremistische islamterreur is opeens onder ons, en probeert ons van binnenuit te vernietigen. Is er in die tien jaar iets verbeterd? Het tijd gekeerd? Osama Bin laden is opgeruimd, maar de terreur bezint zich op wraak.

We zijn cynisch geworden, en noemen dat realisme. Wie heeft er nog hoop heeft dat het ooit nog wat wordt met Israel en de Palestijnen, met het klimaatoverleg tegen de opwarming van de aarde, met de armoede in Afrika, is, of een onverbeterlijke optimist, of iemand die buiten de realiteit staat. Ondertussen modderen we voort. De tijd is voorbij dat we dachten dat de wereld maakbaar was en de utopie binnen handbereik. De babyboomers hebben het vooruitgangsgeloof uit hun jeugd van zich afgeschud. In mei 68 stond het op de muren in Parijs :

Le bleu restera gris tant qu'il n'aura pas été réinventé

Le bonheur est une idée neuve.

Vous aussi, vous pouvez voler

Faites l'amour et recommencez

L'imagination prend le pouvoir

Oubliez tout ce que vous avez appris. Commencez par rêver

Ôsons

Le rêve est réalité

Is er iets voor in de plaats gekomen, behalve het individualistische jagen op hedonistisch geluk en het korte lontje als we daarbij in de wielen worden gereden? Je hoort nu oud-geworden babyboomers wel zeggen: “Wie in zijn jeugd geen socialist is, heeft geen hart. Wie op zijn zestigste nog socialist is, heeft geen verstand.”

De toestand is hopeloos... zelfs God heeft het gedacht: De HEER zag dat alle mensen slecht waren: alles wat ze uitdachten was steeds even slecht, lezen we in het verhaal van Noach. De geschiedenis moet nog maar net beginnen en God is al geneigd de balans op te maken: ‘Hij kreeg er spijt van dat hij mensen had gemaakt en voelde zich diep gekwetst.’ (Gen. 6, 5) Zand erover dus. Of beter: water erover.

De toestand is hopeloos...En toch. We kunnen niet leven zonder hoop, al is het maar een sprankje. We laten net als Noach in de ark een duif los, net zo lang tot hij weer met een olijftakje in zijn bek terug komt. We hopen tegen beter weten in. We hopen tegen de klippen op. Hoe uitzichtloos een toestand ook is. Als cynisch geworden tv-kijker moeten we toch met verbazing de laatste maanden gekeken hebben naar wat er in Egypte, Tunesië, Libië en nu Syrië los komt. Jonge mensen, vooral jonge mensen hopen op een betere toekomst voor henzelf en hun kinderen. Ze trotseren er hun doodsangst voor.

Maar misschien hoeven we er ook niet eens ver voor weg, om te zien dat hoop onuitroeibaar is. Hoop dat het morgen beter gaat, hoop dat de uitslag van het medisch onderzoek meevalt, dat de behandeling aanslaat, de operatie goed lukt, je snel weer herstelt. En: hoop dat je brief er bij de sollicitatie wordt uitgepikt en je eindelijk weer een baan

krijgt, hoop dat je huis dat al jaren te koop staat nu eindelijk eens wordt verkocht, hoop dat het ooit weer goed komt na die ruzie tussen jullie beiden of die ijzige kilte... We zijn gebouwd op hoop. Hoop is als zuurstof, we stikken en sterven af, zonder hoop.

Gek eigenlijk: hoop - we hebben het zó nodig, en er is zó weinig van voorhanden.

Kunnen we niet proberen achter de geheime formule ervan te komen, zodat we er wat van kunnen bijmaken, als van een toverdrank, als we het nodig hebben? Wat is de code van de hoop? Wie helpt ons het raadsel van de hoop te ontcijferen?

Ik weet niet of dat ooit zal lukken. Of de hoop ooit zijn onuitroeibaar geheim zal prijsgeven. Het beste wat we kunnen doen is denk ik er met verbazing bij stilstaan en het als een godsgeschenk aanvaarden. Godsgeschenk zeg ik, maar misschien is de hoop ook wel een godsbewijs. Tastbaar teken dat God de wereld niet vergeten is, het onooglijke olijftakje dat alles zegt.

Cirkelen om het geheim van de hoop – ik wil dat graag met u doen aan de hand van een gedicht dat me al jaren vergezelt. Het is van de Franse dichter Charles Péguy (1873-1914). Péguy was een strijdbare socialist, die eerst niets moest hebben van de kerk, maar zich later bekeerde tot het katholieke geloof. Hij sneuvelde in de Eerste Wereldoorlog aan het front, 41 jaar oud. De toestand was hopeloos, ook voor hem. En toch, hij zette zich in voor een betere wereld en probeerde dat te verbinden met zijn geloof in God. Vandaar dat ook hij zocht naar ‘de poort naar het geheim van de hoop’, de titel die hij meegaf aan het hele gedicht.

Geloof, hoop en liefde worden in de traditie van de kerk wel omschreven als ‘de drie theologale deugden’, de geloofsdeugden. Eerst heb je de gewone, menselijke deugden, dat zijn er vier: de moed, de matigheid, de rechtvaardigheid en de wijsheid. Om je die deugden eigen te maken, moet je veel en hard oefenen. Maar als je goed je best doet word je met vallen en opstaan wel een wijs, moedig, matig, rechtvaardig mens.

Met die deugden kun je je wel redden in het leven, vonden de oude Grieken. Nou nee, zei de kerk, daarmee kom je er niet. Je kunt je er misschien wel mee handhaven in de maatschappij, maar echt vol en voluit leven, nee, dat doe je ermee niet. Wie niet de deugd van geloof, hoop en liefde bezit, leeft niet het volle leven, zoals God dat bedoeld heeft. Maar hoe kom je eraan? Wat is de geheime code van geloof, hoop en liefde? Die moet je worden gegeven, zegt dan de kerk. De geloofsdeugden kun je niet leren, die moet je krijgen. Ze zijn genade. Je hebt ze gekregen, of je hebt ze niet.

Dat is een andere kijk op de hoop dan de visie dat je nu eenmaal zwartkijkers en optimisten hebt, mensen voor wie het glas altijd half leeg is en mensen die hetzelfde glas halfvol vinden. Natuurlijk, het karakter van de één zal zonniger zijn dan dat van de ander, voor de een is het nooit wat geweest en zal het ook nooit wat worden, voor de ander is elke nieuwe ronde er één van nieuwe kansen. Maar hoop is niet hetzelfde als het optimisme van 'Kop op, joh!' Hoop ziet de feiten niet in het rozige perspectief van wishful thinking. Hoop ziet de feiten recht in het gezicht, maar legt zich niet bij die feiten neer. Voor de hoop zijn feiten, als ze het laatste woord krijgen, altijd domme feiten. De hoop ziet de feiten namelijk niet aan op hoe ze zich voordoen, maar ziet ze aan op hun mogelijkheden. Niet op dat wat ze zijn, maar op dat wat ze nog kunnen worden. Wie hoopt, is bezig met de dag van morgen. Niet omdat hij vandaag wil vergeten, maar omdat hij vandaag geschikt wil maken voor morgen, en dus alvast ziet in het licht van morgen. De hoop is niet een of ander gen dat je met de geboorte krijgt ingeplant. Het is geen persoonlijke eigenschap of karaktertrek. Om hoop te hebben hoef je niet het zonnetje in huis te zijn. Je moet alleen in morgen kunnen geloven. Wie alleen werkelijkheidsdenker is, is rijp voor de wanhoop. Wie hoopt is, een mogelijkheidsdenker, schreef Robert Musil ooit.

En dat, zegt de christelijke traditie, moet je gegeven zijn. De geloofsdeugden zijn niet het resultaat van hard werken, of van een grillig lot van de natuur, maar ze zijn het geschenk van God. Er zit altijd iets in van genade. Iets van 'ondanks alles...', 'tegen beter weten in', iets van: 'en toch...'. Ik kan niet anders, geloven, hopen, liefhebben – maar vraag me niet waarom.

De geheime code van de hoop, je kunt er dus eindeloos naar zoeken. Maar het is geen bank- of pincode die je ontcijfert door alle mogelijke combinaties te proberen. Het geheim van de hoop moet je gegeven worden.

Geloof, hoop en liefde, deze drie. Maar de meeste van deze is de liefde – zo schreef de apostel Paulus in de Corinthe-brief. Maar Charles Péguy waagt het met hem oneens te zijn. Deze drie, inderdaad. Maar, zegt hij, de meeste van deze is, ondanks dat hij de kleinste is, de hoop. Geloof, hoop en liefde zijn God alle even dierbaar, maar met de hoop, daarmee heeft God nog het meest. Zo dat hij er zichzelf over blijft verwonderen, en er soms zelfs zelf weer ondersteboven van is.

De kleine hoop

Het geloof waar ik het meest van hou, zegt God, is de hoop.

Geloof, dat verwondert me niet.
Ik ben overal zo zichtbaar aanwezig,
in de zon en de maan en de sterren aan de hemel
en in 't gewemel
van de vissen in rivieren,
en in alle dieren,
en in het hart van de mens, zegt God,
dat het diepste is
en het meest in het kind
dat het liefste is
dat ik ooit heb geschapen.
In alles wat boven en onder is
ben ik zo luisterrijk aanwezig,
dat geloven, zegt God, in mijn ogen
geen wonder is.

Ook liefde verwondert me niet, zegt God.
Er is onder de mensen zoveel verdriet,
soms niet te stelpen,
dat je toch vanzelf ziet
hoe ze elkaar moeten helpen.
Ze zouden wel harten van steen
moeten hebben als ze voor een

die tekort heeft het brood
 niet uit hun mond zouden sparen.
 Nee, liefde, zegt God, dat verwondert me niet.

Maar wat me verwondert, zegt God, is de hoop.
 Daar ben ik van ondersteboven.

De mensen zien toch hoe het er in de wereld vandaag toegaat

en toch geloven ze
 dat het morgen allemaal beter zal gaan.
 Wat een wonder is er niet voor nodig
 dat zij dat kleine hoopje hoop
 nooit als overbodig
 ervaren
 maar met voorzichtige gebaren
 in hun hand en in hun hart bewaren,
 een vlammetje dat keer op keer weer
 wankelt en dreigt neer te slaan
 maar altijd weer weet op te staan,
 en nooit wil doven.
 Soms kan ik mijn eigen ogen niet geloven.

Geloof en liefde zijn als vrouwen.
 Hoop is een heel klein meisje van niks.
 Zij stapt op tussen de twee vrouwen
 en iedereen denkt: die vrouwen houden
 haar bij de hand,
 die wijzen de weg.
 Maar daarvan heb ik meer verstand,
 zegt God, ik zeg:
 het is dat kleine meisje hoop
 dat al wat tussen mensen leeft
 en al hun heen en weer geloop
 licht en richting geeft.
 Want het is dat kleine meisje hoop
 - je ziet het zwak zijn, bang zijn, beven,
 je denkt soms dat het zo onooglijk is -
 het is dat kleine meisje hoop
 dat de mensen zien laat, zien soms even,
 wat in het leven mogelijk is.

Het geloof, zegt God, waar ik het meest van hou,
 de liefde waar ik het meest van hou, is de hoop.
 Geloof, dat verwondert me niet.
 Liefde, dat is geen wonder.
 Maar de hoop, dat is bijna niet te geloven.
 Ikzelf zegt God, ik ben ervan ondersteboven.

(Charles Péguy, *Le Porche du mystère de la deuxième vertu* [de poort naar het geheim van de tweede deugd], 1912)

Het is God zelf die Péguy aan het woord laat in dit gedicht. Geloven, laat hij God zeggen, dat is eigenlijk geen kunst, al doen de mensen het veel te weinig. Het is hen gegeven, ook al weigeren ze het geschenk vaak te aanvaarden. Maar kijk goed om je heen, en je kunt bijna niet anders dan de conclusie trekken dat de wonderen van de natuur verwijzen naar hun Schepper. De zon, de maan en sterren, maar meest nog de geboorte van een kind – het kan niet anders of je gaat er van in Mij geloven.

De liefde, dat is ook een bovennatuurlijke goddelijke deugd, die we ons onszelf niet hebben maar die ons gegeven is. Maar zij ligt toch voor het opgrijpen, als je ziet hoeveel leed en verdriet onder mensen is. Ze kunnen dan toch, zegt God vanuit zijn perspectief, niet anders dan elkaar liefhebben? We hebben elkaars troost hard nodig. Er is zoveel liefde te geven, er wordt ook zoveel bemind.

Maar de hoop, dat is werkelijk een godswonder. Kijk maar eens om je heen, met de ogen van Noach, met je eigen ogen. De toestand is hopeloos, èn ernstig. En niets wijst erop dat het morgen anders zal gaan. En toch. Mensen worden murw gebeukt door het leven en door elkaar. En toch hopen ze tegen heug en meug in. Morgen, als ik weer beter ben; morgen, als we weer van elkaar zullen houden; morgen, als er vrede zal zijn en recht, morgen.... Het is eigenlijk ongelooflijk, zegt God zelf, de hoop zou allang gestorven moeten zijn, met wortel en tak uitgeroeid – en toch blijft zij springlevend onder de mensen.

De hoop is een Godswonder. De hoop is een godsbewijs, zou je ook kunnen zeggen. Natuurwetenschappers strijden met elkaar over de theorie van *Intelligent Design*: kan uit de doelmatigheid van de natuur worden opgemaakt dat zij ooit door God geschapen is? Filosofen verschillen met

elkaar van mening over de vraag of de enige moraal die de evolutie ons leert niet die van het pure eigenbelang is. Is naastenliefde eigenlijk geen christelijke vergissing? Vragen waar je een flinke boom over kunt opzetten. Maar, zegt Péguy met zijn gedicht, het werkelijke godsbewijs is niet het geloof in een Schepper of de naastenliefde, maar de hoop die, ondanks alles, niet uit te roeien valt. Morgen...

Hij gebruikt een mooi beeld. Geloof en liefde zijn vergeleken bij de hoop twee wandelende, stevige dames. Je denkt dat ze de weg goed weten en ons de wijzen. Maar ondertussen drijft en trekt het kleine meisje hoop, een meisje van niks, dat tussen hen in loopt, hen de toekomst in. Het geloof dat er straks weer een nieuwe morgen zal zijn, dat houdt het geloof en de liefde op de been.

De hoop is een heel klein meisje van niks. Een godswonder, een godsbewijs. Misschien mag je nog verder gaan en zeggen: de hoop, *dat is God zelf*. Dat de hoop een geschénk van God is, dat we ons niet op kunnen werken tot de deugd van de hoop maar hem cadeau krijgen, dat is iets dat we alleen vanuit het perspectief van God zelf kunnen zeggen. Van ons uit, vanuit onze hopeloze toestand, hebben we geen zicht op een God in de hemel. We zien alleen de hoop, waarin hij vlees en bloed geworden is. De hoop, dat is God zelf. God met ons, Immanuël.

In elke sprankje hoop is God zelf aanwezig. In elk mens onder ons die de hoop met zichzelf belichaamt. Een klein meisje of – zoals we in het christelijk geloof zeggen, het maakt niet uit – een klein jongetje. Het jongetje dat elk jaar met Kerst opnieuw geboren wordt.

In het christelijk geloof is de goddelijke hoop vlees en bloed geworden. De hoop is mens geworden, geloven we. In die ene mens Jezus, op wie de duif uit Genesis ging zitten toen hij door Johannes gedoopt werd in de Jordaan.

Soms hebben christenen grootse voorstellingen van Christus.

Dat Hij de wereld wel eens even op orde brengen zal. ‘Zo begonnen we de dienst ook: Wij zien Hem heerlijk triomferen met opgegeven rechthand (...) Hosanna voor de grote Koning!’

Toe maar! Kan het ook een toontje lager?

Er is geen reden voor christelijk triomfalisme. Dan maken we van de hoop gauw weer een stevige dame, die wel eens even zegt waar het heen moet. Maar Jezus, ons godswonder, ons godsbewijs – het is een klein jongetje, een klein jongetje van niks in de kribbe, een machteloos mannetje aan het kruis. En toch.

Geloof, hoop en liefde – deze drie. Maar de meeste van deze (ik mag het vandaag een keer zeggen) is toch de hoop.

**Orde van dienst Parijs zondag 15 mei
2011, voorganger Frits de Lange**

Lied: Ps. 98: 1,3

Groet en Bemoediging

Groet

Genade zij u en vrede van God, onze
Vader, en van Jezus Christus, onze Heer,
Amen.

Bemoediging

Onze hulp is in de naam van de Heer

Die hemel en aarde gemaakt heeft

Die trouw houdt tot in eeuwigheid

**En niet laat varen het werk van zijn
handen.**

Gebed van toenadering:

Niet om te oordelen
zijt Gij gekomen, God,
maar om te zoeken wat verloren is,
om te bevrijden
wie in schuld en angst gevangen zijn,
om ons te redden
als ons hart ons aanklaagt.
Neem ons zoals wij hier aanwezig zijn
met heel dat zondige verleden van de wereld.
... gebedsstilte ...
Gij zijt toch groter dan ons hart, groter dan alle
schuld.
Gij zijt de schepper van een nieuwe toekomst,
een God van liefde tot in eeuwigheid. Amen.

Lied 118: 1 Tussentijds

Kyriëgebed

Lied 118: 2,3 Tussentijds

Kinderen naar de k.n.d.

DIENST VAN HET WOORD

v.: De Heer zij met U

g.: Zijn geest zij in ons midden

Gebed van de zondag

Eerste schriftlezing: Genesis 6: 11-14; 8:
1- 14

Lied Gez. 337: 1,2, 7

Evangelie: Luc. 3: (15 – 17); 21 - 22

Lied Gez. 165: 3

Uitleg en verkondiging

Lied Tussentijds 130

Kinderen komen terug uit knl

DIENST VAN GAVEN EN GEBEDEN
mededelingen

Inzameling

Voorbeden, stil gebed en OV

Slotlied Lied 175 Tussentijds

Zending en zegen

De Heer zegene u en Hij behoede u
De Heer doe zijn aangezicht over u
lichten en zij u genadig
De Heer verheffe zijn aangezicht over u
en geven de wereld vrede

Bij wijze van kyrie

O God, uw wereld is in nood,
 het licht is verduisterd,
 recht en vrede zijn ver te zoeken,
 machten hebben het hoogste woord,
 mensen lijden onder mensen
 en staan elkaar naar het leven,
 sterken vertrappen de zwakken
 en rijken leven op kosten van armen,
 afgoden verleiden mens na mens
 en uw raad wordt in de wind geslagen,
 uw naam moet onze lading dekken
 en vrome woorden verhullen onze
 daden,
 wij willen groot zijn, rijk worden,
 veel betekenen, alles hebben,
 maar ons weten en kunnen bedreigt uw
 aarde
 en wij halen ons de dood op de hals.
 O God, kom op
 en toon uw macht
 aan een wereld verloren in schuld,
 aan mensen die vergaan van ellende,
 overwin alles wat U tegenstaat

en wees genadig voor ons,
 help ons dat wij niet ten onder gaan
 aan wat wij hebben aangericht.
 Laat eindelijk opgaan
 de zon van uw gerechtvaardigheid.

-0-

Gebed van de zondag

Gij, barmhartige God,
 groot van goedertierenheid en trouw,
 die in ons hart
 een verlangen naar U wekt
 en ons roept
 uw Naam uit te spreken en te bezingen,
 wij vragen U:
 laat uw Woord
 weerklank vinden in ons hart,
 opdat wij ons thuis voelen bij U,
 ondoorgroendelijk geheim
 en hartverwarmende bron van ons
 bestaan,
 door Jezus, uw Zoon,
 in eenheid met uw heilige Geest,
 vandaag en tot in eeuwigheid.

L'Espérance

Au commencement était
l'espérance...
L'espérance est une toute petite
fille.
La foi est celle qui tient bon dans
les siècles des siècles.
La charité est celle qui se donne
dans les siècles des siècles.
La foi ça ne m'étonne pas.
Ça n'est pas étonnant :
j'éclate tellement dans ma
création
que pour ne pas me voir il
faudrait
que ces pauvres gens fussent
aveugles.
La Charité, dit Dieu, ça ne
m'étonne pas.
Ça n'est pas étonnant.
Ces pauvres créatures sont si
malheureuses qu'à moins d'avoir
un cœur de
pierre, comment n'auraient-elles
point charité les unes des autres.
La Foi est une Epouse fidèle.
La Charité est une Mère. Une
mère ardente, pleine de cœur.
Ou une sœur aînée qui est comme
une mère.
L'Espérance est une petite fille de
rien du tout.

Qui est venue au monde le jour
de Noël de l'année dernière.
Elle seule, portant les autres,
traversera les mondes révolus.
C'est elle, cette petite, qui
entraîne tout.
Car la Foi ne voit que ce qui est.
Et elle, elle voit ce qui sera.
La Charité n'aime que ce qui est.
Et elle, elle aime ce qui sera.
Mais l'espérance dit Dieu,
voilà ce qui m'étonne
Moi-même.
Ça c'est étonnant
Quelle ne faut-il pas que soit ma
grâce
et la force de ma grâce pour que
cette petite espérance,
vacillante au souffle du péché,
tremblante à tous les vents ,
anxieuse au moindre souffle, soit
aussi invariable,
se tienne aussi fidèle, aussi droite,
aussi pure.
Ce qui m'étonne, dit Dieu, c'est
l'espérance.
Et je n'en reviens pas.
Cette petite espérance qui n'a l'air
de rien du tout. Immortelle.

Charles PÉGUY, Le Porche du Mystère
de la Deuxième Vertu (extraits)

Voorbeden

Heer,

Ook al verliezen we alles, in de hoop blijft u bij ons.

Ook als ons het geloof ontbreekt en we te kort schieten in de liefde, wij
bidden u, dat we de hoop niet zullen verliezen.

We bidden u voor de mensen die er geen gat meer in zien.

Voor wie de toekomst niets meer lijkt te bieden,

Of voor hen die angst hebben voor de dag van morgen.

De rouwenden om het verlies dat ze leden,

de getraumatiseerden om de wonden in hun bestaan,

de radelozen om de weg die ze kwijt zijn.

We weten hoe donker sommige levens kunnen zijn.

Wakker in hen het kleine vlammetje van de hoop weer aan,

dat ze weer kunnen geloven in morgen,

de toekomst niet vrezen, maar er naar uitzien.

Geen hoop aan wie ziek is.

Geef hoop aan wie moeten sterven.

Geef hoop aan de kinderen, die een leven voor zich hebben,

Aan de ouderen, die erop terug kijken.

Schenk hoop aan de politici, dat ze niet alleen de taal van de macht leren
spreken, maar ook een droom najagen.

Schenk hoop aan hun kiezers, dat ze niet ontgoocheld raken en in hun
verwachtingen bedrogen.

Bewaar ons voor het kille cynisme: dat we niet alles stuk relativieren en
kritiseren, maar ons durven toevertrouwen aan het leven en de toekomst,
en staan voor onze zaak.

In de naam van Jezus, Uw Zoon, onze Heer. Een klein jongetje van niks in
de kribbe, een machteloze man aan het kruis.

Maar ondertussen.

Hij leerde ons bidden:

Onze Vader....

Amen.